

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Pásztor Mikály*

Cím: *A török mese*

Forrás: *Magyar Hírlap*

Bp.

(Hely)

1935. XI. 10

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Kunos Ignác

Idő

1935

Személy

Helyszám

A TÖRÖK MESE

Van nekünk egy törökünk, ki az egyetememen az idén már a kilencvenedik szemeszterben tanítja a török nyelvet és kalauzolja a Keletre vágyó ifjúságot a török népköltészetének virágoskertjében. A világháború után a Bosporus mellett új világ támadt. Másképp ruházkodik és másképp gondolkodik ez az új világ, mint a régi, de a mi törökünk: Kunos Ignác azért még mindig a régi világról mesél hallgatóinak az egyetemi katedrarról. Eltörpült évek, álmok, emlékek; Anatólia tájai; Istambul ragyogása; padisák, dervisek, háremek, szerájok és odaliskok elevenednek meg szava nyomán. A titokzatos Kelet ezer arca, igézete, a török ember fantáziájának sokszínű virága bontakozik ki meséiből.

A mese gyökerei

Most tapossa hetvenötödik esztendejét az az ifjú ember, ki ötven évvel ezelőtt ment ki Nagy-Törökországba, hogy összegyűtse meséit, nótáit és mókáit annak a török népnek, melynek életéről Jókai Mór, Vámbéry Ármin és Tóth Béla annyi gyönyörű írása adott nekünk regényes kóstolót. Kunos Ignác a nyolcvanas esztendőkhöz öt évig kószált a törökök földjén. Kutató munkája bőséges eredményel járt. Megérte a fáradságot. Mikor hazajött: nyolc kötetre való török népmesét, a Magyar Tudományos Akadémia jelentetett

meg tőle. „Akár az utcára szórt gyöngyök, gyémántok és egyéb drágakövek, úgy hevernek szanaszét a török népköltészet kincsei, emlékül, hogy összegyűjtőjük akadt volna” — írja Vámbéry Ármin abban a pompás bevezetőben, mellyel tanítványának mesegyűjtésénél a siker útjára bocsátja. Vámbéry mondja, hogy Nyugateurópa addig csak az i törökség irodalmát ismerte, ha ismerte, hogy a török nép hogyan gondolkodik, hogyan érez és álmodozik; milyenek a mondi és dalai, legendái és meséi, mindezekről nagyon keveset tudtak odáig, míg Kunos Ignác fel nem hívta rá a figyelmet. Maga az ír, az efendi-törökség sem sokat törődött a török nép meséivel. Hiszen a *türk* szó is egyértelmű volt a „paraszt, durva, bárdolatlan” kifejezésekkel; nem voltak nagyon büszkék erre a névre.

Kunos Ignác elsőknek hirdette, hogy az ószman törökség népi életének is megvan a maga szintiszta népnyelve; hol derengő, hol borongó dalköltése és lelki élete megnyilatkozásaként dúsan termő mesekincse. Javában arab ezeréseg éjszakák kései visszhangzásai, *sirazi* berkek perzsás utórezgésén keresztül fakadozott, török népi életben átszűrődött népies nyelvű, nemzeti zamatú meseköltészet. Amint a *szelzsuk-turkomán* hódítók köré évszázadokon át gyülekeztek a kü-

lönböző népek: görögök, örmények, arabok, kürdök, kaukázusiak, szlávok és albánok és együttesen alkották az oszmán nemzetet, éppúgy a török mesék eredetét is a keleti költészet ama mesteri hálózatában kell keresnünk, mely Indiától a Tigris partjáiig, innen meg egész Európáig is eljutott — mondja Vámbéry.

Csengik, dervisek és török zsidók

Kunos elmeséli azt is, hol találta és miképp szedte össze a török népköltészet sokszínű virágait. Egy részét ama népmesélők ajkáról leste el, kik gőzölgő *mokka* és a szörtyögő *nargilé* mellett heverészve, kávéházi kényelemben töltik idejüket. Legnagyobb részük azonban a *hárem* derűs és kedélyes lakónőitől származnak, kik esteken át a *tandir* köré guggolva, örömmel kalandozzák be képzeletükkel a földöntúli világ tündérlakta levegőjét. Sokat jegyzett fel a rabsorból kiszabadult vagy cigányeredetű lengeöltözötű és erkölcsű, táncolva éneklő *csengik* dalaiból. Ázsia meseanyagát az égeri tatárfogylok táborában gyűjtögette. Sokat meséltek neki a *dervisek* is. Kikkel barátságot tartott. *Mimoszai*, utánzó művészei, színészféléi is vannak a török népnek. Ezekről is sok érdekeset tanul a *ramazani* éjszakák *Karagöz* játékaiban.

De Stambulnak voltak zsidó színészei is, részben Spanyolország száműzöttei, részben arab területről odáig vetődött *jahudik*. De vannak Törökországban a zsidó álprófétának, a ruméliai eredetű *Szabatáj-Szervinek* is

hívői és hívei, akik színből *Allah*, szívből pedig *Jehova* alázatosai s akik mai napig *dönme* vagy „átpártolt” néven ismeretesek. Legnagyobb számban *Szalonikiban*, *Stambulban* és a kisázsiai *Smirnában* élnek. *Dzsavid* pasa, az egykori pénzügyminiszter, aki a forradalom idején áldozatul esett, szintén ehhez a szektához tartozott. Ez a szekta azonban erősen különbözik a *karaita* zsidóétól. A *karaita* zsidó maga is kazár utódnak tartja magát, egyébként tatárfajú és krimi tatár-nyelvű. A *karaita* zsidó krimi hazájából menekült *Istambulba*. Sem ők nem bírták az orosz forrongókat, sem az orosz forrongókat. Többbezzel jártak-keltek a török *Istambulban* és esztendőkhöz hosszú nyomorúsága után a világháború diasporájaként szóródtak szét. Legtöbbben frank földön, jelentősebb számmal lengyel területen telepedtek meg hol tatárnyelvű fajrokonai egyébként is százéssztendőkhöz óta élnek.

A turbán és kaftán alkonya

A világháború után megváltozott az élet Törökországban is. Porráomlott a *padisahi* méltóság, rommá korhadt az *izlám* egyetemesség *kalifátusi* szentsége; a *moszlin* világesszme nyugodt világi áramlatok forgatagába sodródott. A napkeleti népek megnyugvásos világfelfogása és álmátagos vallásossága a józanabbul szemlélődő eszmékhez közeledve, egyre veszít erejében és egyre ernyedez, gyengülő akaratában. A török félhold arany-sarlója homályosul. Messzebb, Kelet felé húzódik a jelképes *kaftán*, a hit dacosságát hir-